

CHECKLISTA på- och avmastning

SXK Västkustkretsen, Tekniska kommittén, hösten 2013.

Obs att checklistan skall läsas och användas tillsammans med båtens övriga instruktionsböcker som gäller just din båt och utrustning.

Checklistans punkter kan du ändra – lägg till och dra ifrån – så att den passar din båt.

GENERELLA RÅD

Avsikten med listan är att underlätta arbetet, men också att minska tiden vid mastkranen. Vid kö, hjälp varandra.

Varningar

Gå ej under hängande last. Masta inte av/på vid stark vind eller sjögång. Se upp med svallvågor från andra båtar. Kontrollera att mastkranens vajer lindas upp korrekt på winschtrumman, inte sladdigt, inte klättrar.

Vantskruvar

Använd fasta nycklar eller bra skiftnycklar, inte skruvmejslar och liknande som kan skada vantskruvarna.

Var rädd om gängorna. Rostfria gängor kan lätt skära ihop. Gör rent och olja in.

Lyftstropp

Var noga med att lyftstroppen ligger säkert i kroken, och säkert runt masten.

Placera lyftstroppen strax över och nära mastens tyngdpunkt. Om stroppen placeras för högt upp kommer mastens nedre ända bli mycket tung att hantera under lyftet. Att placera lyftstroppen under tyngdpunkten är farligt.

En-spridarrigg – vanligen kan lyftstroppen placeras under spridarfästena, ej i konflikt med undervantens infästningar.

Fäst en "neddragningstamp" i stroppen. Men master med lång kaltopp är toptunga och stroppen måste placeras högre upp.

Två-/fler-spridarrigg – placera lyftstroppen strax över mastens tyngdpunkt, troligen strax över de undre spridarna. Fixera stroppen med en stark lina nedåt, fäst i winsch eller knap. Med extra lång stropögla kan man efter påmastning sänka kroken och koppla loss, utan att klättra.

Alternativ till lyftstropp – koppla kroken i liften till spinnakerbommen. Fäst liftens nederända i winsch eller knap.

Eller använd "mastlyftare" i storsegelrännan på mastens baksida. Bägge alternativen är lämpliga om lyftet behöver placeras högre upp än nedre vantspridarparet.

Förstagsprofil – tips

För att få bättre kontroll på förstagsprofilen, kan man koppla spinnakerbommens upphal (eller ett sejnfall) till fallsvirveln på profilen. Dra in fallsvirveln till masten och lägg fast upphalets nedre ända på en knap. Surra profilens lintrumma temporärt till mastens nedre ända. Nu är den långa profilen säkrad längs masten både i toppen, på mitten och längst ner. Men glöm inte att lossa upphalet från knapen innan hela profilen dras fram till fören.

PÅMASTNING, förberedelser

Utanför mastskjulet

- Tvätta mast, bom, spinnakerbom, rullflocks-system och kickstång med varmt vatten och lite diskmedel. Skölj av.
- Behandla tunt med parafin eller liknande.
- Smörj trissor med silikon- eller teflonspray. Använd INTE olja.
- Winschar underhålles.
- Smörj rullflocks-systemets/rullmastens kullager med vattenfast fett.

Elektronik

- Smörj alla elektriska anslutningar med vaselin, för att undvika korrosion.
- Kontrollera kablar. Om en kabel är skadad, lokalisera anledningen och åtgärda.
- Kontrollera att mastens lanternor och däcksbelysning fungerar med batteri eller nätaggregat.

Stående rigg

- Montera alla vant, stag och vantspridare.
- Akterstagets riggbult i toppen monteras så att skallen vänds in mot fallet och saxpinnen utåt/uppåt.
- Byt ut alla skadade saxpinnar.
- Saxpinnar (längd 1,5 x riggbultens diameter) böjes isär ca 20°.
- Tejpa alla saxpinnar och låsringar som kan komma i kontakt med löpande rigg, segel och personer. Använd vävtejp.
- Spridarna skall vinklas uppåt 6 grader.
- Sträck alla vant och stag, surra dem temporärt till mastens nederända.

Löpande rigg

- Kontrollera att alla fall m m är försedda med stoppknop "åtta" i haländarna.
- Dra i fallen, om de varit urdragna över vintern. (Tagla gärna dit en liten permanent ögla för pilotlinan.)
- Kontrollera att alla fall m m löper lätt, att alla trissor roterar lätt.
- Tillse noga att fallen (och stag/vant) ligger på rätt sida vantspridare och ev mellanvant. Spänn upp dem.
- Montera sejnfall (flagglinor) i nedre spridare.

Övrig utrustning på masten

- Montera Windex, vindinstrument, antenner m m i masttoppen, om påmastning kan ske utan att dessa skadas. Alternativt monteras denna känsliga utrustning i efterhand.
- Rullflocks-system placeras på mastens framkant.
Fäst en tamp i profilens nedre del så att en person senare kan styra systemet när masten hissas i kranen.
- Se till att fallsvirveln placeras längst ner – annars faller den ner med stor kraft.

Ombord på båten, innan den flyttas till mastkranen

- Tag fram verktyg samt riggbultar, saxpinnar (gärna några extra) och vantskruvskydd m m.
- Kontrollera att alla vantskruvar är rengjorda och smorda med vantskruvsolja – viktigt.
- Montera alla vantskruvar i båtens röstjärn. Vänd alla åt samma håll, så alla spänns med lika rotation. Terminalvantskruvar (övre skruven är ändstycket på vajern) är gängade för att spännas moturs.
- Öppna vantskruvarna.
- Montera eventuell akterstagssträckare.

Vid kranen

- Kör fram båten. Förtöj med spring så mastfoten/masthålet ligger still under lyftvajern/kroken.
- Bär/kör fram masten till kranen, med likrännan nedåt och masttoppen ut från kajen. Akta utrustning i masttoppen!
- Placera lyftstroppen strax över mastens tyngdpunkt. Se ovan under Generella råd.
Om stroppen placeras för högt upp kommer mastens nedre ända bli mycket tung att hantera under lyftet.
- Lyftstropp mellan spridarfästen fixeras med en stark lina nedåt, fäst i winsch eller knap.
Med linan kan lyftstroppen också dras ner efteråt (om kroktyngd saknas).
- Kontrollera att försegelprofil (förstag), akterstag och toppvant ligger utanför stroppen.
- Var noga med att lyftstroppen ligger säkert i kroken, och säkert runt masten.
- Med extra lång stropögla kan man efter påmastning sänka kroken och koppla loss, utan att klättra.
Men kontrollera att kranen är tillräckligt hög för att klara en lång stropp.
- En genomgående mast måste lyftas högt för att kunna föras rakt ner genom däckringen.
Säkerställ att kranen har erforderlig höjd och lyftstroppen rätt längd.

Alternativ till lyftstropp

- Koppla kroken i liften till spinnackerbommen. Fäst liftens nederända i winsch eller knap.
- Använd "mastlyftare" i storsegelrännan på mastens baksida. Mastkranens krok i så fall bakom mastfot/masthål.

Var försiktiga, tänk efter före.

- Tre personer behövs för påmastningen: En person är ansvarig och leder arbetet samt kopplar vant och stag. Denne kan även, vid behov, ta hand om ev förstagsprofil samt styra genomgående mast under däck.
En person håller mastens nedre ända och styr in masten över mastfoten (eller ner genom däck).
Han/hon släpper aldrig taget om mastens nederända förrän masten är stagad.
En person sköter kranen, på direktiv från båtägaren.
- Se till att åskådare befinner sig på en mastlängds avstånd.

- Hissa upp masten, akta utrustning i toppen.
- Undvik vajerryck! Kontrollera att vajern lägger sig rätt på winschtrumman.
- Lossa de temporära surringarna av stag, vant och förstagsprofil.
- Om förstagsprofil, för fram den till förstagsfästet. Ev fäst den provisoriskt i pulpit med tamp.
- Ställ ner masten på mastfoten. Släpp inte mastens nedre ända !
- Vid genomgående mast, en person nere i båten, en vid däckringen som meddelar kranskötaren och kollar förstagsprofilen. Varning – masten får inte fastna någonstans på vägen ner genom masthålet.

- Kontrollera att alla fall och mellan/undervant hänger på rätt sida om alla spridare.
- Koppla förstagsprofil (förstag), toppvant och akterstag. Glöm inte vantskruvskydden.
- Spänn vantskruvarna på de kopplade vanten och stagen med handkraft. Nu kan du släppa mastens nedre ända.
- Vid genomgående mast, montera mastkilar/gummiklotsar i masthålet.
- Lossa lyftstroppen. Återställ kranen.
- Vid behov, klättra upp i mastkranen och montera ev utrustning.
- När masten är stagad, flytta snarast från mastkranen för att ge plats åt nästa båt.

Påmastning klar – flyttad båt

- Justera riggen, spänn vantskruvar (använd fasta nycklar) och ev akterstagssträckare.
- Lås vantskruvar.
- Gör båten klar för seglingssäsongen, montera bom, kickstång, segel m m.

AVMASTNING, förberedelser

Innan man går till kranen

- Avlägsna seglen, spinnakerbom, bom, storskot m m.
- Demontera eventuella ömtåliga instrument m m i masttoppen, om du bedömer att dessa kan skadas vid kranen.
- Koppla storfall i bomnock och lyft för att demontera kickstången
- Drag ur rullflocks-systemets manöverlina ur ledblocken. Demontera lintrumman, eller fäst manöverlinan på profilen.
- Koppla loss elkablar vid, eller under, däck. Anteckna hur de ska kopplas in vid påmastning.
- Dra alla fall, revlinor m m ur avlastare och brytblock på däck. Fäst dem på masten.
- Ta bort skyddande vävtejp från saxsprinter.
- Mät och anteckna vantskruvarnas längd, så underlättar du trimning av riggen till våren.
- Om vantskruvar och stag/vant inte får förväxlas vid påmastning, märk dessa med vävtejp och filtpena.

I kön till kranen

- Koppla loss undervant och mellanvant. Surra dem temporärt till mastens nedre ända.
- Behåll förstag, toppvant och akterstag kopplade och släpp på spänningen i dem. **Men lossa dem absolut inte.**

Vid kranen

- Förtöj båten så att den ligger still under mastkranen, med lyftkroken omedelbart för om masten.
- Bemanning: Var alltid minst tre personer.
- Koppla lyftstropp runt mast, eller mastlyftare, eller i spinnackerlyft. Inga vajrar mellan stropp och mast.
- Tänk på längden på lyftstropp vid genomgående mast, som ska lyftas högt.
- Sträck upp lyftvajern. Kontrollera att vajern lägger sig rätt på winschtrumman.
- En person håller mastens nedre ända. Vid genomgående mast, en person under däck.

Avmastning

- Lätta på alla vantskruvar – först akterstag, sedan toppvant/undervant och sist förstag.
- Separera vantskruvar från vajern i vantskruvens övre eller nedre del. Ta vara på vantskruvskydden.
- Med *terminalvantskruvar*, minimera risken för skador på gängorna.
Antingen lossa bara övre skruv-ändstycket och trä en slangstump på gängorna. Låt vantskruven sitta kvar i röstjärnet. Eller demontera hela vantskruven från röstjärnet och låt dem hänga kvar i vajern.
- Lyft masten så att den går fri båten. Kontrollera vajern på winschtrumman. Släpp inte mastens nedre ända.
- Surra temporärt vajrar och förstagsprofil (och ev upphalet till profilens fallsvirvel) till masten.
Lösna vajrar kan lätt fastna i båt eller kaj, och skadas. Vant med T-koppling kan lossna när masten läggs ned.
- Ta in mastens nedre ända till kajen och sänk ner masten på mastvagnen.
- Demontera Windex, antenn, vindinstrument m m från masttoppen.
- Kör undan masten. Flytta båten från kranen.

Innan masten läggs i mastskjulet

- Återmontera riggbultar och saxpinnar i vantskruvarna så att de inte kommer bort. Eller förvara dem i uppmärkt låda.
- Ta loss stående rigg från masten. Märk upp delar som kan förväxlas.
- Kontrollera att vajrar, mast, bom och alla beslag inte har sprickor, brustna kardeler eller andra skador – viktigt.
Ersätt eller reparera snarast.
- Tvätta med varmt vatten lite diskmedel, skölj av och ytbehandla mast och vantspridare.
- Gör rent alla vajrar, torka torrt.
- Dra ur repfallen med pilotlina, ta hem och tvätta i maskin. OBS max 30°C.
- Förvara masten torrt och luftigt.
- Vinterförvara kickstången stående med den övre bomändan uppåt – viktigt.
(Då rinner oljan i gascylinder nedåt och tätar packningen.)

Läs mer om riggen i SXKs Båtpärm, kapitel 10:

<http://www.vastkustkretsen.se/Teknik/Batparmen>

Studera gärna Seldéns beskrivning på av- och påmastning av olika riggar:

<http://www.selden.se/frameset.cfm?id=5564&randnum=857066042>

Skrolla ner till >> Rigningsinstruktion >> Råd och tips